

סֵדֵר אֲמִירַת קָרְבַּן תּוֹדָה
לְאַרְבָּעָה שְׁצֻרֵיכִין לְהוֹדוֹת

לְבַעַל "חַיֵּי אָדָם"

מִילָה כְּקַרְבָּנוֹת

מֵאֲמָרֵי חו"ל, דִּינִים וּמִנְהָגִים,
הַמְלַמְדִים עַל חֲשִׁיבוֹת מִצְוֹת הַמִּילָה
שֶׁהֵיא כְּהַקְרַבַת קַרְבָּנוֹת

י"ל בַּס"ד כְּהוֹדָאָה עַל לִוְדַת בְּנֵנו נ"י
וּלְקִרְאָת שְׂמֵחַת הַמִּילָה
בְּעוֹז"ה יוֹם ח' שֶׁבַט תּשַׁע"ט

בשער ההודאה

אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו, אין אנו מספיקים להודות על שאנו זוכים להודות על נסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך המרובים ורחמיך התמידיים בכל יום ובכל שעה ובכל רגע.

ועל של עתה באנו להודות לשמך שחננתנו בלידת בנו נ"י ועל שמחת מצות המילה, ועל הזכות הגדולה להוציא לאור קונטרס יקר ערך זה לרבינו בעל חיי אדם זצוק"ל.

תיכף להודאה תפילה, שיזכנו השי"ת להוסיף ולגדול בתורה ויר"ש, אנחנו וצאצאינו וצאצאי כל עמך בית ישראל, לידע שמך וללמוד תורתך לשמה אכ"ר.

זכינו שבעל ה"חיי אדם" בסוף חלק א' ערך את סדר אמירת קרבן תודה כשולחן ערוך, וליקט מתוך הסוגיות והרמב"ם בדיוק עצום את עיקר דיני הקרבן, החל מהבאת הקרבן והקרבנות עד להקטרת אימוריו ואכילתו.

בס"ד הוספנו מקורות לדברי החיי אדם ומעט ביאורים, וכן כמה פרטי דינים במקומות שהחיי אדם קיצר, וכמובן שניתן להוסיף עוד דינים רבים שלא הובאו במסגרת מצומצמת זו, ותן לחכם ויחכם עוד.

קונטרס זה נערך ביוזמת ארגון "קול תודה", אשר כחלק מפעולותיו הברוכות להחדיר את מעלת ההודאה להקב"ה, יזם את הוצאת סדר האמירה בתוספת מקורות וביאורים, על מנת להגיש לפני הציבור את עיקרי הלכות קרבן תודה עפ"י רבינו בעל החיי אדם ושאר המפרשים.

נ.ב. המקורות והביאורים נכתבו ע"י לומדי מכון "תורת הקרבנות". הכותרות לדברי החיי אדם בסוגריים מרובעות - נוספו ע"י העורכים.

מכון תורת הקרבנות

03-6183447

ארגון קול תודה

03-6171190

סדר אמירת קרבן תודה לארבעה שצריכין להודות לבעל "חיי אדם"

[הפרשת מעות לצדקה כשווי הקרבן]

ראוי ונכון שיפריש לצדקה, העשיר לפי עשרו, והדל כפי השגת ידו, שהרי כשהיה בית המקדש קיים, היה צריך להביא כבש או עז או עגל או פר או פרה, ואם כן לא מסמבר שעל ידי קרבן בית מקדשנו נרויח, שלא יהיה חוטא נשפר, ולכן יפריש כפי השגת ידו כפי שני אהד מהבהמות הנזכרים ויסלק ללומדי תורה. ויזהר שלא יאמר המעות הללו יהיו לתודה, דאם כן אין להם תקנה בזמן הזה, אלא יאמר "הריני נותן זאת לצדקה, ויהי רצון שיהיה נחשב כאלו הקרבתי תודה". וכך עשיתי בשנת תקס"ד שנעשה לי הגם מחמת שרפת הפולנוער.

[אמירת פרשת תודה]

ולפי שבזמן הזה אין לנו אלא שיש שפתומינו, ולכן תקנתי אז סדר הקרבת התודה, דהינו תחלה אמרתי פרשת תודה דפרשת צו ופרשת שלמים בפרשת ויקרא:

סדר האמירה

(פרשת תודה דפרשת צו, ויקרא ז)

יא וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב ליהוה: **יב** אם על-תודה יקריבנו והקריבו על-זבח התודה סלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרפכת סלת בלולת בשמן: **יג** על-סלת לחם חמץ יקריב קרבנו על-זבח תודת שלמיו: **יד** והקריב ממנו אהל מל-קרבן תרומה ליהוה לפתו הזרק את-הם השלמים לו יהיה: **טו** ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא-יגיש ממנו עד-בקר:

(פרשת שלמים בפרשת ויקרא, ויקרא ג)

א ואם-זבח שלמים קרבנו אם מו-הבקר הוא מקריב אם-זכר אם-נקבה תמים יקריבנו לפני יהוה: **ב** וסמך ידו על-ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בנז אהרן הפהגים את-הגם על-המזבח סביב: **ג** והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה את-החלב המכסה את-הקרב ואת פלי-החלב אשר על-הקרב: **ד** ואת שתי הפלית ואת-החלב אשר עלהו אשר על-הפסלים ואת-היתרת על-הפכוד על-הפלית וסירנה: **ה** והקטירו אתו בני-אהרן המזבחה על-העלה אשר על-העצים אשר על-האש אשה ריח ניחח ליהוה: **ו** ואם-מו-הצאן קרבנו לזבח שלמים ליהוה זכר או נקבה תמים יקריבנו: **ז** אם-כשב הוא-מקריב את-קרבנו והקריב אתו לפני יהוה: **ח** וסמך את-ידו על-ראש קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את-דמו על-המזבח סביב: **ט** והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה חלב האלה תמימה לעמת העצה וסירנה ואת-החלב המכסה את-הקרב ואת פלי-החלב אשר על-הקרב: **י** ואת שתי הפלית ואת-החלב אשר עלהו אשר על-הפסלים ואת-היתרת על-הפכוד על-הפלית וסירנה: **יא** והקטירו הפתו המזבחה לחם אשה ליהוה: **פ** **יב** ואם עז קרבנו והקריבו לפני יהוה: **יג** וסמך את-ידו על-ראשו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את-דמו על-המזבח סביב: **יד** והקריב ממנו קרבנו אשה ליהוה את-החלב המכסה את-הקרב ואת פלי-החלב אשר על-הקרב: **טו** ואת שתי הפלית ואת-החלב אשר עלהו אשר על-הפסלים ואת-היתרת על-הפכוד על-הפלית וסירנה: **טז** והקטירם הפתו המזבחה לחם אשה לריח ניחח פלי-חלב ליהוה: **יז** חקת עולם לדורתיכם בכל מושבתיכם פלי-חלב וכל-הדם לא תאכלו: **פ**

וְכַךְ הֵיטָה עֲבוֹדַת הַתּוֹדָה.

[הבאת הבהמה לקרבן]

מֵבִיא פֶּר אוֹ פָּרָה שֶׁהוּא מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים, אוֹ כֶּבֶשׂ אוֹ עֵז מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד בֶּן שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ,² וְאִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה נִתְעַבְּרָה לוֹ,³ אוֹ אֵיל מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד בֶּן עָשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֳדָשׁ.⁴

נִמְצָא יָכוֹל לְהֵבִיא פֶּר אוֹ פָּרָה, עֵגֶל אוֹ עֵגְלָה,⁵ אוֹ אֵיל אוֹ רְחֹל,⁶ גְּדִי אוֹ גְּדִיָּה, שְׂעִיר אוֹ שְׂעִירָה.⁷ וְאִם הֵבִיא מִיּוֹם שְׁמִינִי, כָּשֶׁר (רמב"ם פ"א מהל' מעשה הקרבנות. ועיין שם בכסף משנה שכתב דבנדר ובנדבה מותר לכתחלה ביום שמיני)⁸.

מקורות וביאורים

1. כדעת חכמים פרה פ"א מ"ב, שעד בן שלש קרוי פר. וכן פסק הרמב"ם פ"א ממעשה הקרבנות הי"א. וכוונת רבינו שמביא ממין הפר, שהרי מבין שלשים יום עד סוף שנתו הראשונה אינו קרוי פר אלא עגל, כמבואר ברמב"ם שם הי"ד. ואף בשנתו השנייה נחלקו הרמב"ם שם והר"ש (פרה פ"א מ"ב), אם קרוי פר או שאינו קרוי אלא בן בקר. ואולם לדינא אין בזה נפ"מ לגבי קרבן תודה, שכל הבהמות הטהורות כשרות לתודה כמו שפירט רבינו להלן.
2. פרה פ"א מ"ג, ורמב"ם שם הי"ד.
3. תוספתא פרה פ"א ה"ד, והובאה ברמב"ם שם הי"א. והכוונה שאם נולד בא' אייר אינו יוצא מכלל כבש או עז עד שיגיע א' אייר הבא, אעפ"י שיחד עם חודש העיבור עברו י"ג חודשים.
4. לשון רבינו צ"ב, שהרי איל אינו אלא בשנתו השנייה כמבואר במשנה ג' שם, כבשים בני שנה ואילים בני שתיים. ושם צ"ל 'מבין שנה ושלשים יום' כדאיתא במשנה שם, שמבין י"ג חודש קרוי איל, ומבין שנה עד בן י"ג חודש אינו לא כבש ולא איל אלא קרוי פלגס, [ונפ"מ שאם נדר איל אינו יוצא בו ידי חובתו].
- אך צ"ב דלפי זה משמע שמבין שנה עד שנה ושלשים יום אינו כשר לתודה, והרי כתבו האחרונים (מנ"ח מצוה קמ"א אות ב' ותפא"י בפרה שם בועז אות ה' ועוד), שאם נדר בסתם [ולא פירש דווקא איל] או שנדר להביא פלגס, הרי הוא כשר להקרבה ויוצא בו ידי חובתו. וצ"ע.
5. צ"ב למה חילק רבינו בין המינים ולא כתב שיכול להביא מכל הבהמות הטהורות. ושם הטעם מפני שיש ביניהם חילוק לענין השנים שבהם ניתן להקריבם, שהצאן אינו כשר אלא עד בן שתי שנים והבקר עד שלש שנים, ולכך פירט כל מין ומין בפני עצמו.
6. איל הוא הזכר ממין הכבשים בשנתו השנייה, ורחל היא הנקבה ממין הכבשים בשנתה השנייה, [אבל בשנה הראשונה היא קרויה כבשה].
7. גדי או גדיה הם ממין העזים מבין שלשים יום עד שנים עשר חודש, ושעיר או שעירה הם ג"כ ממין העזים בשנה השנייה שלהם, וכמו שנתבאר ברמב"ם פ"א ממעשה הקרבנות הי"ד.
- יש לעיין למה לא הזכיר רבינו כבש וכבשה, שהם הזכר והנקבה ממין הכבשים מבני שלשים יום עד שנה. ושם הם כלולים במה שהזכיר 'גדי או גדיה', וכמו שנתבאר בחולין קיג: שסתם גדי בלשון תורה אינו דווקא ממין העזים אלא אפילו ולד פרה ורחל במשמע. [והטעם שפירט עגל או עגלה ולא כללם ג"כ בגדי וגדיה, מפני שהם חלוקים משאר גדי וגדיה לענין שנות ההכשר להקרבה].
8. רבינו נקט בדעת הרמב"ם שאין חילוק בין קרבנות החובה לנדבים, ובכולם יש להמתין לכתחילה ליום שלשים, ובדיעבד כשרים מיום השמיני. וכן כתב הרדב"ז פ"א ממעשה הקרבנות הי"ב בדעת הרמב"ם שם, וביאר שהרמב"ם לא גרס במשנה בפרה סוף פ"א שנדרים ונדבות כשרים לכתחילה מיום השמיני.
- אמנם הכס"מ שם תמה למה השמיט הרמב"ם הלכה זו, ומדבריו מבואר שהלכה כדברי המשנה שנדרים ונדבות כשרים מיום השמיני לכתחילה, וכמו שהביא רבינו בשמו.

ומביא הבהמה לעזרה⁹ ומקדיש אותה שם¹⁰.

[הכנת לחמי התורה]

וקדם שחיטה, היה מביא עשרים עשרון סלת¹¹ וחצי לוג שמן¹². ועושה מעשרה עשרונים, עשר חלות חמץ¹³. וכיצד מחמץ, מביא שאר פדי חמוץ ונותנו לתוך המדה, וממלא המדה¹⁴. ומודד כל עשרון ועשרון בפני עצמו במדה של עשרון שהיה במקדש¹⁵. ומן עשרה עשרונים הנשארים, עושה שלשים חלות של מצה¹⁶. כל חלות שוות¹⁷, עשר חלות מכל מין, עשר חלות מאפה תנור, ועשר חלות רקיקים, ועשר חלות מרבכות¹⁸.

מקורות וביאורים

9. משמע בדברי רבינו שיש להביא את הבהמה לעזרה ולהקדישה שם כדי שיהיה ההקדש סמוך להקרבה, וכמו שנהג הלל (נדרים ט): שהביא את עולתו לעזרה בעודה חולין והקדישה שם, והטעם כדי שלא יבואו בה לידי תקלה. [ומוכח מדברי רבינו שאף קדשים קלים שאין בהם מעילה ראוי להקדיש סמוך להקרבה, שלא כדעת כמה מהאחרונים שחילקו בזה. וראה בספר תורת הקרבנות פרק י"ב סעיף ג' שכדעת רבינו מוכח בדברי כמה מהראשונים].

ולא ציין רבינו מאיזה פתח יש להכניס את הקרבן לעזרה. ומצינו שנחלקו בזה, דעת הרא"ש בפירושו לשקלים פ"ו מ"ב שכל קרבן קדשים קלים מכניסים בשער הבכורות שבדרום העזרה, וכן נקט בעזרת כהנים מדות פ"א מ"ד. אולם דעת התו"ט במדות שם ששער הבכורות אינו עומד להכנסת שאר קדשים קלים אלא לבכורות בלבד, עיי"ש הטעם.

10. מלשון רבינו נראה שאין צורך להקדיש את הקרבן מחוץ לפתח העזרה, אלא יכול להכניסה בעודה חולין ואין בזה איסור משום הכנסת חולין בעזרה.

ונחלקו בזה הראשונים, דעת הר"ן בנדרים ט: שהלל לא היה מכניס את הבהמה כשהיא חולין לעזרה אלא היה מקדישה בפתח העזרה, וזהו כדעת רש"י במנחות כא: שגם כשאינו עושה עבודה בבהמה אסור להכניסה לעזרה בעודה חולין. אכן דעת התוס' בפסחים סו: שהלל היה מקדישה בתוך העזרה ואין בזה איסור חולין בעזרה כיון שאינו עושה בה שום עבודה, וכשיטת התוס' במנחות כא: ועוד מקומות.

ואמנם כתב המ"מ פ"ב מהלכות שחיטה ה"ג, שיתכן שאף לדעת רש"י שיש איסור להכניס חולין לעזרה גם כשאינו עושה בהם עבודה, מ"מ מותר להכניס את הבהמה לעזרה קודם ההקדש, מפני שהוא צורך ההקרבה. ואפשר שכך סבר רבינו.

11. משנה מנחות עו:, ורמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות הי"ז.

12. משנה מנחות פח:, וכתב הרמב"ם שם הלכה כ' ששיעור זה הלכה למשה מסיני.

ומתוך חצי הלוג נותן רביעית הלוג לעשר חלות מורבכות, ושמינית הלוג לחלות מאפה תנור ושמינית לרקיקין, כפי שיבואר להלן.

13. משנה מנחות עז. עשרה לחמץ, ונתבאר ברמב"ם הי"ז.

ומבואר במשנה שכל חלה צריכה להיות עשרון. [וצ"ב מדוע לא הוזכר כן להדיא בדברי הרמב"ם].

14. כדעת רבי יהודה במשנה מנחות נב: שמחמץ את העיסה ע"י שאור מחומץ מבחוץ, וכן הוא ברמב"ם שם הי"ח.

ונראה שבכל עשרון סולת צריך ליתן שאור אחר כדי לחמץ בו, וא"א לחמץ בשאור אחד כמה עשרונות הנמדדים במידת העשרון בזה אחר זה, כיון שהשאור נצרך כדי להשלים על ידו את מידת העשרון.

15. רמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות הי"ח, ומשמע בכס"מ שם שמודד בעשרון שהיה במקדש ככל המנחות, [אעפ"י שלחמי תודה נעשין בחוץ ואין צורך לקדשם במדידה].

ולאחר מכן לש את הסולת עם השאור במים עד שתתחמץ העיסה [ואינו נותן בה שמן], ואופה את כל העיסות בתנור. (עבודת הקרבנות סימן קצ"ב).

16. משנה מנחות עז. וגמ' שם עז:.

17. רמב"ם שם.

כיצד היא המרבכת, חולטה ברותחין¹⁹ ואופה אותה מעט²⁰, ואחר כך קולה אותה ברביעית הלוג שמן על האלפס וכיוצא בו כדרך שקולין הספגנין²¹. וכיצד עושה החלות²², בולל הסלת בשמינית הלוג שמן²³, ולש בפושין²⁴ ואופה²⁵. כיצד מעשה הרקיקין, לש את הסלת בפושין²⁶, ומושחן בשמינית הלוג שמן אחר אפיתן²⁷.

מקורות וביאורים

- והנה מדברי המקדש דוד סי' ל' סק"ב ד"ה ובלחמי תודה מבואר שבתחילה חולק כל עשרון סולת לשלש חלקים [במידת שליש עשרון מחוץ לעזרה], ורק לאחר מכן לש ואופה כפי הסדר שהובא להלן. וכן נקט בספר עבודת הקרבנות. אמנם בדברי רבינו לא נתבאר להדיא אם חולק קודם הבלילה והלישה או לאחר הלישה קודם האפיה. [ועיין קרן אורה מנחות פז: שנקט לגבי המנחות הטעונות בלילה, שודאי בולל את כל הסולת יחד עם השמן ורק לאחר מכן מחלקם לעשרה חלקים. ויש לדון מהי דעתו לענין לחמי תודה].
18. משנה מנחות עז., ושלשת המינים הוזכרו בפסוק (ויקרא ז, יב): "חלות מצות בלולות בשמן, ורקיקי מצות משוחים בשמן, וסולת מורבכת חלות בלולות בשמן".
- וכתב הרמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות הכ"ד שמעשה הלחם נעשה מחוץ לעזרה, [והיינו לישת החלות ועריכתם, ולהלן יבואר שנחלקו האחרונים אם גם אפיית החלות נעשית מחוץ לעזרה]. ומדברי המהרש"א פסחים לח: מבואר שלישת לחמי התודה נעשית בפנים כשאר המנחות, וכן נקט בשער המלך פ"ה מחמץ ומצה הי"ב בדעת הרא"ש, וכן הוכיח הגרי"פ בביאורו לרס"ג (עשה ק"י) בשיטת רש"י.
19. רמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות הי"ט. וביארו המפרשים שכוונתו למים רותחין, עיין עבודת הקרבנות סימן קצ"א ובביאור לסימן קפ"ח שהאריך בזה, וכן נתבאר בדברי רש"י זכחים נ. ד"ה למדנו רבוכה ובמנחות נג. ד"ה רביכה.
- ועי"ש בעבודת הקרבנות שנקט שקודם החליטה ברותחין לש את הסולת יחד עם השמן, וכן כתב לו בעל צפנת פענח, [וכן מוכח בחת"ס בפסחים שהובא להלן]. אולם הביא מחותנו בעל החפץ חיים שנקט שיש להקדים את החליטה ללישה.
- ומדברי כולם יש ללמוד שבולל את השמן עם הסולת לפני האפיה, וכן הביא בהדרת קודש על הרמב"ם מספר שם עולם (ויקרא ז, יב) ומהחת"ס פסחים ל"ז סוף ע"א. [וכתב החת"ס שע"י הבלילה אין הסולת נעשית בצק, כיון שלכל חלה נותן עשירית מרביעית הלוג שמן, ומעשירית זו אינו נוטל עכשיו אלא מעט, שהרי זקוק להותיר מהשמן גם לצורך הקלייה במחבת]. אך מלשון הרמב"ם דייק בעבודת הקרבנות (סוף סימן קצ"א) שמניח את כל השמן לטיגון במחבת הנעשה לאחר האפיה, וכן הביא בהדרת קודש משו"ת בית אפרים או"ח סי' י"ב ד"ה אמנם כבר כתבתי (במוסגר).
20. הנה לא פירט רבינו היכן אופה את ארבעת מיני הלחם. ובברכת הזבח מנחות עו: הוכיח שאפיית הלחם נעשית מחוץ לעזרה, ואין צריך שיתקדש הלחם בתנור כלי שרת, שהרי אינו קדוש עד שחיטת הזבח. [ואף בזמן שחיטת התודה אין הלחם צריך להיות בעזרה כמובא להלן כדיני השחיטה, אלא רק בשעת התנופה בלבד].
- אכן בצאן קדשים במנחות שם ובדף פח: דחה את דבריו וכתב שודאי אופים אותו בפנים, [ומש"כ הרמב"ם בהלכה כ"ד שנעשה בחוץ, כוונתו רק למעשה הלישה והעריכה]. וכן מוכח במרדכי פסחים (רמז תק"ע) שנקט שהחמץ והמצה שבתודה נאפים יחד בתנור אחד, שלא מצינו שהיו נאפים בשני תנורים. ומתבאר בדבריו ששניהם נאפו בתנור האחד שהיה במקדש.
21. רמב"ם שם.
22. כלומר חלות מאפה תנור.
- ומדברי רבינו משמע שאין סדר בעשיית החלות, שהרי בפסוק הוזכרו החלות והרקיקין קודם המורבכת, ואילו רבינו הקדים את סדר עשיית המורבכת לחלות והרקיקין.
23. הנה בכל מנחה ישנם שלש מתנות שמן, מתן שמן בכלי קודם נתינת הסולת, בלילה, ויציקת שמן לאחר הלישה. אכן הרמב"ם ואחריו רבינו לא הזכירו בדבריהם את מתנות השמן בג' מיני החלות. ונראה שנקטו שבלחמי תודה אין שלש מתנות שמן, והטעם י"ל כיון שאינם קרויים מנחה כמבואר ברמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות הי"ד.
- אמנם בעבודת הקרבנות כתב בג' מיני החלות שיש ליתן מתן שמן בכלי קודם נתינת הסולת, [וזוהו עפ"י שיטת רש"י במנחות עד: (המצויין שם) שיש מתן שמן בכלי במנחת מאפה תנור ורקיקין, ולפי דבריו נקט שהוא הדין בלחמי תודה,

וְאֵחֶר שֶׁקָּרְמוּ כָּלֶם פְּנֵיהֶם בְּתַנּוּר²⁸, סוּמְךָ שְׁתִּי יָדָיו עַל הַקָּרְבָּן²⁹ וּבְכָל כְּחוֹ³⁰. וּבְשֵׁעַת סְמִיכָה אֹמֵר עָלָיו דְּבָרֵי שְׁבַח³¹, וְנִרְאָה לִי שֶׁהוּא מְזַמֵּר לְתוֹדָה³². וְהַסְּמִיכָה תִּהְיֶה בְּעֶזְרָה דְּוָקָא³³, בְּכָל מָקוֹם בְּעֶזְרָה³⁴. וְאִם חֲבוּרַת אֲנָשִׁים הִבְיָאוּ קָרְבָּן אֶחָד בְּשִׁתְּפוּת³⁵, כֵּלָן סוּמְכִין עָלָיו בְּזֶה אַחַר זֶה וְלֹא כָּלֶם

מקורות וביאורים

- אולם בדעת הרמב"ם פ"ג ממעשה הקרבנות נחלקו הדעות בזה]. ומ"מ מבואר בדבריו שאין בהם כלילה ויציקה, והכלילה המוזכרת כאן בחלות מאפה תנור, אינה מדין מתנת שמן אלא שכך צורת עשיית החלות.
24. כדברי רבינו שהלישה נעשית בפורשין, כתב גם הלח"מ פ"ו מחמץ ומצה ה"ה בדעת הרמב"ם, וכ"ה בעבודת הקרבנות סימן קפ"ט. [ואף שהרמב"ם בפ"ט ממעשה הקרבנות הכ"א לא הזכיר פורשין, נקט הלח"מ שזה נכלל בדבריו בפ"ב הכ"א שכל המנחות נילושות בפורשין].
- אכן במפרשי הרמב"ם (שמחת עולם ומעשי למלך פ"ט הכ"ד) תמהו על הלח"מ מדברי הגמ' בפסחים לו. והרמב"ם בפ"ב הכ"א, שכל הטעם שאין חשש חימוץ בלישת המנחות בפורשין מפני שהם נעשים בתוך העזרה במקום זריזין, והם נזהרים בהם שלא יחמיצו, אבל לחמי תודה שלישתם נעשית מחוץ לעזרה כמ"ש הרמב"ם בהלכה כ"ד, ודאי אין היתר ללוש אותם בפורשין אלא בצוננין בלבד. וכן צידד בשו"ת בית אפרים או"ח סי' מ' בשם ספר מחנה ראובן.
25. רמב"ם שם.
26. וכתב בעבודת הקרבנות סימן ק"צ שיש לעשות את חלות הרקיקין דקות. וכן נתבאר באבן עזרא (שמות כט, ב) שהחלות הם עבות והרקיקין דקות, וכן נראה בחזו"א מנחות סי' כ"ה סוף סק"ג.
27. כ"כ הרמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות הכ"א, שלאחר אפיתן מושחן בשמינית הלוג. וביאר האור שמח פ"ג ה"ח, שהטעם שהרמב"ם נקט בפשיטות בלחמי תודה שמושחן לאחר האפיה [אף שלגבי שאר חלות ריקיקין בפרק י"ג ה"ח כתב כך בלשון חידוש - 'יוראה לי שמושחן אחר אפיתן'], מפני שלדעת הרמב"ם לא יתכן למושחן קודם האפיה, שהרי הלישה והעריכה נעשים מחוץ לעזרה שלא במקום זריזין, ויש לחשוש שהעיסה תחמיץ כיון שתערובת מים ומי פירות ממהרים להחמיץ.
28. במשנה מנחות עח: מבואר שאין הלחם מתקדש בשחיטת הזבח אלא אם קרמו בתנור כל ארבעים החלות. וכיון שצריך לשחוט מיד אחר הסמיכה, כתב רבינו שיש להמתין מלסמוך עד לאחר שקרמו פני כולם בתנור. [ונסתפק הגר"מ שטינברג בעל 'משנת חיים' שליט"א, כשהיו כמה שותפים בקרבן שכולם סומכים כמ"ש רבינו להלן, האם צריכים כולם להמתין מלסמוך עד שיקרמו פני כל החלות. ולכאורה יש לתלות זאת בנידון אם הסמיכה צריכה להיות דווקא בזמן הראוי לשחיטה, עיין מנחת אברהם זבחים לג. והדרת קודש פ"ג ממעשה הקרבנות צה"ק ס"ק רנ"ז].
- ועיין שו"ת נודע ביהודה תנינא או"ח סימן פ' שכתב שאעפ"י שנתבאר בירושלמי שבת פ"א ה"י שבלחם הפנים צריך שיקרמו פניהם העליונים והתחתונים, היינו דווקא בלחם הפנים שנאמר בו 'פנים', אבל בלחמי תודה די שיקרום צד אחד. [וכן נראה לפי ביאור הפני משה בירושלמי שם, שהלימוד בלחם הפנים משום שנאמר בו 'ואפית אותה']. וע"ע בביאור הגר"א או"ח רנ"ד סעיף ה' (והובא במשנ"ב ס"ק כ"ו וכ"ט), שביאר בדברי הירושלמי שהחילוק בין לחם עבה לדק, ולפי דבריו משמע שבחלות העבות צריך קרימת שתי פנים וברקיקין הדקים א"צ אלא קרימת צד אחד.
- והנה נתבאר במנחות שם, שכל שפורס את החלה ואין חוטיין נמשכין ממנה, ודאי קרמו פניה. אמנם בלחמי תודה א"א לפרוס ולבדוק אם נמשכים ממנה חוטים, שהרי אם נפרסה החלה הרי היא פסולה. וביאר השפ"א שלכך נתנה המשנה סימן בקרימת פנים, ללמד שאם קרמו פניה ודאי אין חוטיין נמשכין ממנה. וכן נתבאר בשו"ת נודע ביהודה שם (והובא בשעה"צ סימן תס"א ס"ק כ"ג), שאם קרמו פניה אין צורך לבדוק בסתמא אם נמשכים ממנה חוטים.
29. משנה מנחות צב. כל קרבנות היחיד טעונין סמיכה.
- והנה לא הזכיר רבינו שמברך על הסמיכה וכן על התנופה להלן, [וכפי שנתבאר בדברי רש"י עירובין נ. ד"ה והרין]. וכמו כן לא הזכיר את כל הברכות הנאמרות על עבודת הקרבן, עיין מ"מ תחילת הלכות מעשה הקרבנות. וביאר הגר"מ שטינברג שליט"א שכדי לקיים 'נשלמה פרים שפתינו' באמירת קרבן תודה, אין צורך להזכיר את הברכות, שאינם אלא חובת גברא ולא מדיני ההקרה.
30. גמ' זבחים לג. וכן פסק הרמב"ם פ"ג ממעשה הקרבנות הי"ג.

בְּבַת אַחַת³⁶.

[שחיטה וקבלת הדם]

וְתִכְּף לְסַמֵּיכָה שְׁחִיטָה³⁷. וְלִכְתָּחֶלָה שׁוֹחֲטִין בְּסַפִּין שְׁהוּא כְּלֵי שְׂרֵת³⁸. וְשׁוֹחֲטִין יִשְׂרָאֵל אוֹ כַּהֵן³⁹. וְקִבֵּל הַכֶּהֵן הַדָּם⁴⁰, בְּמִזְרֵק שְׁהוּא כְּלֵי שְׂרֵת⁴¹, וְצָרִיךְ לְקַבֵּל כָּל הַדָּם⁴². כִּי צֵד הוּא עוֹשֶׂה⁴³. אוֹחֵז

מקורות וביאורים

31. כן כתב הרמב"ם בהלכה ט"ו לגבי שלמים, שכיון שאינם באים על חטא ולא שייך בהם וידוי, אומר עליהם דברי שבת. ולמד רבינו שכן הדין גם בקרבן תודה. וכן מבואר באבני נזר ואור שמח שהובאו להלן, (וכן נראה מדברי המהר"י קורקוס שם).

32. כך ביאר רבינו (חיי אדם ח"ב כלל קנ"ה) את דברי רש"י בתהלים פרק ק' שכתב - "מזמור לתודה" להודיה לאומרו על זבחי תודה, שאין כוונתו לומר שזהו השיר שהלויים משוררים על הקרבן (שהרי אין שיר בקרבן יחיד), אלא זהו המזמור שצריך בעל הקרבן לאומרו בשעת הסמיכה. וכן כתבו בשו"ת אבני נזר אורח חיים סימן ל"ט ובאור שמח על הרמב"ם שם.

33. גמ' זבחים לב. ורמב"ם פ"ג ממעשה הקרבנות ה"א. והטעם מבואר בגמ' משום שנאמר לפני ד'.

34. רמב"ם שם הט"ו לענין קדשים קלים. והטעם ביאר המהר"י קורקוס, מפני ששחיטת קדשים קלים כשרה בכל מקום בעזרה, ותיכף לסמיכה שחיטה.

ואמנם אם שוחט במקום הטבעות וכיו"ב, צריך לסמוך ג"כ באותו מקום, כמבואר במשנה במנחות צג. במקום שסומכין שוחטין, וביאר רש"י כת"י באותו מקום עצמו ולא יזינה. [והוא מדין תיכף לסמיכה שחיטה כמבואר בגמ' שם].

35. מדברי רבינו מבואר שיכולים כמה אנשים להביא קרבן תודה בשותפות על הנס שנעשה להם. וראה עוד להלן בתפילה שתיקן רבינו לאחר סדר האמירה, שכתב לומר בלשון רבים "שתהא אמירה זו חשובה ומרוצה לפניך כאילו 'הקרבנו' לפניך קרבן תודה", ושינה בזה מלשון הטור והשו"ע א"ח (סי' א' סעיף ז') שכתבו לומר בלשון יחיד 'כאילו הקרבתי', וזהו מפני שכתב את סדר האמירה לנס שנעשה לכמה בני אדם [כפי שאירע לו בעצמו].

והנה מדברי רבינו בפתחה לסדר האמירה, יש לדייק שמי שנעשה לו נס מחוייב להביא קרבן תודה ואין זה תלוי ברצונו, שכתב שראוי ונכון שיפריש מעות לצדקה שהרי בזמן שהיה ביהמ"ק קיים היה צריך להביא קרבן, "וא"כ לא מסתבר שע"י חורבן בית מקדשנו ירויח", עכ"ד. ואם בזמן ביהמ"ק לא היתה חובה להביא תודה, למה נחשב שמרויח בחורבן המקדש. ולפי זה מוכח שגם קרבן שהאדם מחוייב בו יכול להביאו בשותפות עם אחרים, [וראה בספר תורת הקרבנות פרק ז' הערה 16 שנסתפקו בזה].

36. במשנה מנחות צג: מבואר שכולם צריכים לסמוך על הקרבן. וכתב הרמב"ם פ"ג ממעשה הקרבנות ה"ט, שלא יסמכו עליו כולם יחד אלא בזה אחר זה, ומקור דבריו בתוספתא מנחות פ"י ה"ד.

37. משנה מנחות צג. שיש להסמיך את הסמיכה לשחיטה, ומשמע מרבינו שנתכוון להוסיף כאן שיש לשחוט מיד לאחר הסמיכה ללא שהות.

ובשעת השחיטה מתקדש הלחם בקדושת הגוף ונפסל במגע טבול יום ומחוסר כיפורים וכלינה, כמ"ש רש"י בפסחים סג.:

ונתבאר במנחות עח: וברמב"ם פ"ב מפסוה"מ הט"ז שאין הלחם צריך להיות בעזרה בשעת השחיטה. ונחלקו הראשונים אם צריך להיות בתוך חומת הר הבית או אפילו בכל ירושלים, [עיי' כס"מ שם ומה שציינו על הגליון בהוצאת שבתי פרנקל].

38. רבינו נקט כדעת הרמב"ם פ"ד ממעשה הקרבנות ה"ז, שלכתחילה אין שוחטין בסכין שאינו כלי שרת. וכן נקט לדינא החפץ חיים בליקוטי הלכות זבחים צז: תורת הקדשים אות י'. ובראשונים הובאו בזה כמה דעות, עיי' תוס' זבחים מז. ופסחים סו. שיש אומרים שסכין של חול כשר אף לכתחילה, ויש שנקטו שאינו כשר אפילו בדיעבד. [ומדברי רבינו מבואר שגם שחיטת תודה המקדשת את הלחם אינה טעונה סכין כלי שרת לעיכובא, ושלא כדברי שבט הלוי ח"א סו"ס ר"ד שדן להצריך כלי שרת בשחיטת התודה אפילו בדיעבד].

39. משנה זבחים לא: שהשחיטה כשרה בזרים. ונראה שלכך הקדים רבינו ישראל לכהן, לומר שאין בזה עדיפות לכהן.

הסימנים בידו ומוציאן עם הורידין לתוף המזרק⁴⁴ ושוחט שנים או רב שנים⁴⁵ כדי שיקבל הדם כלו בכלי. ומגביה הסכין למעלה, כדי שלא ירד הדם מעליה, אלא מן הצואר⁴⁶. ודם שפסקין מקנחו בשפת המזרק⁴⁷. ובדיעבד אפילו לא קבל רק כדי הזיה, פשר⁴⁸. וצריך העובד שתהיה מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו בשעת זביחה ובשעת קבלת הדם ובשעת הולכת הדם ובשעת זריקה⁴⁹.

מקורות וביאורים

- ועיין רש"י פסחים ז: שכתב שמצוה על הבעלים לשחוט את הקרבן בעצמו. ושם נתכוון רבינו לרמוז גם הלכה זו במה שהקדים ישראל לכהן, וצ"ב.
- והנה נתבאר בגמ' במנחות עח: [לתירוץ אחד בדעת רבי יוחנן, וכן פסק לדינא בליקוטי הלכות שם], שאין הסכין מקדשת את הלחם אלא מדעת השוחט, כשם שכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת. ולפי זה לכאורה משמע שבכל שחיטת תודה צריך השוחט לכוון לקדש את הלחם. וכן מבואר ברש"י עה"ת (במדבר ו' י"ז) לענין לחמי נזיר שצריך לכוון בשחיטה על מנת שיתקדש הלחם. [אמנם יש שפסקו לדינא שלא כדעת רבי יוחנן בגמ' שם, עיין מל"מ פי"ב מפסוה"מ הט"ו].
40. משנה זבחים טו: שהקבלה פסולה בזרים, ורמב"ם פ"ה ממעשה הקרבנות ה"א.
41. גמ' זבחים צז: ורמב"ם שם.
42. גמ' זבחים כה., ולשון הרמב"ם פ"ד ממעשה הקרבנות ה"ח וצריך 'להתכוון' לקבל כל הדם, וביאר המהר"י קורקוס שצריך להשתדל בזה לכתחילה.
43. מכאן ואילך עד סיום סדר קבלת הדם, דברי רבינו לקוחים מהרמב"ם שם.
44. גמ' זבחים כה., והטעם לדעת הרמב"ם כיון שצריך לקבל את כל הדם כמובא להלן.
45. במנ"ח מצוה קט"ו אות י"ג ושיח יצחק יומא לג. ביארו שלכתחילה צריך לשחוט שני סימנים ובדיעבד כשר ברוב שנים, וכן נקט הרש"ש בחולין כא:, [והוסיף השיח יצחק שכוונת הרמב"ם בהמשך דבריו - 'כדי שיתקבל הדם כולו בכלי', ליתן טעם לזה שצריך לכתחילה לשחוט שני סימנים]. ולכך לא הזכיר הרמב"ם להדיא שצריך לכתחילה לשחוט גם את הורידין כמבואר בחולין כט., מפני שזה נכלל בדין האמור כאן.
- אמנם בפמ"ג או"ח סי' תרכ"א סק"ד ומקדש דוד סי' כ"ח סק"ג דייקו בדברי הרמב"ם שאפילו לכתחילה יכול לשחוט רוב שנים, עי"ש.
46. גמ' זבחים שם. והטעם משום שהדם שע"ג הסכין פסול לזריקה, כיון שצריך שיגיע הדם מצואר הבהמה לתוך הכלי, וכמו שדרשו חז"ל מהפסוקים שם.
47. גמ' שם כה:, והטעם כדי שלא ייכנס דם הסכין לתוך המזרק.
48. רמב"ם פ"ד ממעשה הקרבנות תחילת הלכה ח'.
49. רמב"ם שם ה"י.
- והנה הרמב"ם שם בהלכה י"א כתב עוד, "וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים, לשם זבח ולשם הזובח, ושהזבח להשם ברוך הוא ושיקטירו לאשים ושהקטרתו לריח בלבד ושריח זה נחת רוח לפני הקב"ה". וצ"ע למה לא הזכיר רבינו ארבע מחשבות נוספות אלו. [ואף שהרמב"ם נקט בלשונו 'שחיטת העולה', כבר כתב הרדב"ז שכן הדין גם בשאר הקרבנות, וכ"ה בתו"כ ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא י"ד ה"ב].
- ויישב הגר"מ שטינברג שליט"א, שלצורך קיום 'נשלמה פרים שפתינו' באמירת התודה, א"צ להזכיר כלל את המחשבות בקרבן כיון שהקרבן כשר גם כשלא חשב כלום מדין סתמא לשמה, ואין חובה מחמת דיני הקרבן לחשוב בפירוש לשמה אלא הוא דין על העובד. ומה שהזכיר רבינו מחשבת לשם זבח ולשם בעלים, מפני שבהם אם יחשוב להיפך לא יעלה הקרבן לשם חובה, משא"כ בארבע מחשבות אלו.

[הולכת וזריקת הדם]

ואחר כף הוליה הדם למזבח, ולקח הפהו המזרק שבו הדם⁵⁰, וזרק ממנו במזרק שתי זריקות על שתי זויות המזבח באלכסון⁵¹, מחצי המזבח ולמטה⁵², על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית⁵³. ומכון כשזרק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על הזויות כמין גם, כדי שיהיה שתי מתנות שהן ארבע⁵⁴. ושירי הדם היה שופך על יסוד דרומי⁵⁵.

[הפשט העור]

ואחר כף מפשיט העור⁵⁶, והעור הוא לבעלים⁵⁷. כיצד הוא מפשיט, נוקבו מתוך ארכובו ותולה⁵⁸ ומפשיט⁵⁹. ואם היה שור, מפשיטו בלי תליה⁶⁰.

[הוצאת אימורין]

ולאחר ההפשט מוציא האמורין⁶¹, החלב שעל הקרב⁶², ובכללו חלב שעל הקבה וכל החלב שעל הקרב⁶³, ושתי פליות וחלב שעליהן עם החלב שעל הפסלים ויותרת הפכד ומעט מן הפכד עם

מקורות וביאורים

50. מכאן עד סוף סדר הזריקה, דברי רבינו לקוחים מהרמב"ם פ"ה ממעשה הקרבנות ה"ו. ומטעם זה הזכיר כאן רבינו שנוטל הכהן את המזרק שבו הדם, אעפ"י שכבר כתב לפני כן שהולך את הדם למזבח, כיון שכך מתחיל הרמב"ם את סדר הזריקה.

51. משנה זבחים נה. לגבי דם התודה, שטעון שתי מתנות שהן ארבע כדין עולה שלמים ואשם.

52. שהוא מקום נתינת דם הקרבנות מלבד חטאת, כמבואר במסכת קינים פ"א מ"א.

53. משנה תמיד ל: לגבי קרבן עולה, וה"ה לשאר קרבנות הטעונים שתי מתנות שהן ארבע.

54. גמ' זבחים נג: וכדעת שמואל שם.

55. משנה תמיד ל: לגבי קרבן עולה, וה"ה שאר הקרבנות [מלבד חטאות הפנימיות].

56. גמ' זבחים קג: שאין הפשט קודם זריקה, וכן הוא ברמב"ם פ"ה ממעשה הקרבנות ה"ח.

57. רמב"ם שם ה"ט בכל קדשים קלים, והטעם מפני שדין העור כדין הבשר. וכן מבואר ברש"י מגילה כו. להדיא לענין תודה ושלמים.

58. על אחד הננסין (-עמודים נמוכים) שבבית המטבחים בעזרה, כמ"ש הרמב"ם פ"ה מבית הבחירה ה"ג.

59. לא פירש רבינו אם מפשיט את כל העור קודם שמוציא את האימורין או רק עד החזה. ונחלקו בזה הראשונים, שלדעת הרמב"ם פ"א מהלכות קרבן פסח ה"ד מפשיט את כולו, ולדעת רש"י והראשונים בשבת קלג: אינו מפשיט אלא עד החזה.

60. כן כתב הרמב"ם פ"ו ממעשה הקרבנות ה"ה לגבי עולה. [ועיין הר המוריה פ"ט ממעשה הקרבנות ה"י שהביא מקור לדברי הרמב"ם מהתוספתא בחולין פ"ט ה"ג, ע"ש היטב. ולפי זה מוכח מהתוספתא שדבר זה נוהג גם בשלמים ותודה כמבואר בדברי רבינו].

61. גמ' שבת קטז: שאין מוציאין את האימורין קודם הפשט העור, וכן הוא ברמב"ם פ"ה ממעשה הקרבנות ה"ח.

62. רבינו מפרט והולך את האימורין הקריבים ע"ג המזבח, ודבריו לקוחים מהרמב"ם פ"א ממעשה הקרבנות ה"ח.

63. פרט זה שמקריב את 'כל החלב שעל הקרב' לא הוזכר ברמב"ם שם. ולכאורה כוונת רבינו להוסיף מלבד 'החלב שעל הקרב' שהזכיר בתחילה, שצריך להקריב גם את החלב שעל הדקין, שנתרבה להקרבה בחולין דף מט: מהפסוק 'כל החלב אשר על הקרב'. וכן נקטו האחרונים לדינא שגם חלב זה עולה לגבוה, עיין פלתי יו"ד סי' ס"ד סק"ו, חת"ס חולין מט:; וכן נראה בדברי רבים מהאחרונים שנקטו שהוא חלב גמור ואסור מן התורה, ולדבריהם לכאורה הרי הוא קרב ע"ג המזבח, וכדברי רבינו.

היותך, ובכשבים מוסיף גם האליה תמימה עם החליות מן השדרה עד מקום הפליות, ונותן במגיס⁶⁴.

[הפרשת חזה ושוק]

ומנתח את הפשר⁶⁵ ומפריש החזה והיא כל הרואה את הקרקע, למעלה עד הצואר, למטה עד הפרס. וחותר עמה שתי צלעות אילך ואילך⁶⁶. ומפריש שוק הימין⁶⁷, והוא שתי איברים מערים זה בזה, דהינו עצם אמצעי ועצם העליון המחבר לגוף⁶⁸.

[מצות התנופה]

ונותן החלבים על ידי הבעלים⁶⁹, וחזה ושוק למעלה, ושתי פליות ויותרת הכבד למעלה מהם⁷⁰, וארבע לחמים מן הארבעים חלות למעלה⁷¹, וכהן⁷² מניח ידו תחת ידי בעלים⁷³, ומוליך ומביא⁷⁴ מעלה ומוריד במזרחה של מזבח⁷⁵. ואם היה קרבן בשתפות, אחד מניף ברשות כלן⁷⁶.

מקורות וביאורים

ובדעת הרמב"ם שהשמיט חלב זה נחלקו הדעות, דעת המגיה למ"מ פ"ג משגגות ה"ה והקרא חולין נ. שאינו קרב, אעפ"י שגם לדעתו הוא אסור באכילה מן התורה. אולם בספר עזרת כהנים ויקרא דיבורא דנדבה פ"ז ה"ד ובשו"ת ראש לראובני סימן כ"א נקטו בדעתו שחלב הדקין קרב, וע"ע עיני אברהם בהל' מעשה הקרבנות שם שנסתפק בזה].

64. לשון המשנה ביומא סז: והטעם נתבאר בתוס' שם, שצריך להניח את האימורין בכלי ולא על הרצפה שלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבילה.

וכל זה בשעה שמוציא את האימורין, אבל הולכת האימורין למזבח לצורך ההקטרה, אינה טעונה דווקא כלי אלא יכול הכהן להוליכן בידיו, וכמו שנתבאר ברמב"ם פ"ז ממעשה הקרבנות ה"א ובנו"כ שם.

65. גמ' מנחות עז: שלא ינתח בשר קודם הוצאת אימורין, וכן לשון הרמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות ה"ו, 'ואחר כך מנתח את הבשר ומפריש חזה ושוק הימין'.

66. גמ' חולין מה. זהו החזה הניתן לכהנים, והובא ברמב"ם שם ה"י.

67. כלומר השוק שברגל ימין של הבהמה.

68. משנה חולין קלד: ורמב"ם שם ה"י.

69. היינו הכהן המביא את החלבים מבית המטבחים, כמבואר בגמ' מנחות סב. ע"ש.

70. כן כתב הרמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות ה"ח, שהחזה והשוק מקומם בתנופה מעל החלבים ותחת שתי הכליות והיותרת, ומקורו מהתור"כ פרשת צו פרק ט"ז ה"ג.

והנה בגמ' במנחות סב. מבואר שלא כדברי התור"כ, אלא שמניח את החזה והשוק מעל כל האימורין, ומה שנאמר בפסוק שמניחים אותם למטה מהאימורין, היינו כשמביאים אותם מבית המטבחים וכשמוליכים אותם להקטרה, וכמו שביאר רש"י שם שבזמן הנחתם על ידי הבעלים, הופכים את הסדר ומניחים בידו תחילה את האימורין ונעשו החזה והשוק עליונים, וכן הוא ברש"י עה"ת (ויקרא פ"ז פסוק ל'). וכן נראה שנקטו הרדב"ז ומהר"י קורקוס בדעת הרמב"ם, שיש להפוך את סדר החלקים קודם התנופה ולאחריה, אף שלא כתב כן להדיא.

אמנם בפ"י המלבי"ם לתור"כ (ויקרא ו' פיסקא ק"ג) כתב, שלדברי התור"כ מיושבת הסתירה בפסוקים באופן אחר מהגמ', כיון שהחזה והשוק מונחים תחת שתי הכליות ויותרת הכבד ומאידך הם מעל החלבים, ונמצא שלדעת הרמב"ם שפסק כתור"כ, א"צ להפוך אותם כדברי הגמ'.

71. גמ' מנחות סב. ורמב"ם שם ה"ח, שכל מקום שיש לחם הלחם מלמעלה.

72. בגמ' במנחות שם מבואר שהתנופה נעשית ע"י שלשה כהנים, כהן אחד מביא הכל מבית המטבחים ומניח על ידי הבעלים, וכהן אחר מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף, וכהן שלישי לוקח את האימורין להקטרה, והטעם כדי לקיים 'ברוב עם הדרת מלך'. וכתב המלבי"ם שם שלדעת הרמב"ם שפסק כתור"כ שלא כדברי הגמ', אין מקור להצריך ג' כהנים.

[הקטרת האימורין ואכילת הפֶּשֶׁר והחלות]

ואַחַר שְׁמִינִיפֵן מוֹלַח הָאִמּוּרִין וּמְקַטִּירֵן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ⁷⁷. וְהִחֲזֶה וְהִשׁוּק וְאַרְבַּע חֲלוֹת נֹאֲכַל לַפְּהַנִּים⁷⁸ לְאַחַר הַקְּטָרֶת הָאִמּוּרִין⁷⁹, וְשָׂאֵר הַלֶּחֶם עִם שְׂאֵר הַפֶּשֶׁר נֹאֲכַל לְבַעֲלִים⁸⁰.

(ואח"כ יאמר):

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, גְּלוֹי וְיָדוּעַ, שְׁבוּזֵן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם, כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה נֶס לְאָדָם, הָיָה מֵבִיא תוֹדָתוֹ וּמִקְרִיב לְפָנֶיךָ. וְעַכְשָׁו שְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתִּהְיֶה אֲמִירָה זוֹ חֲשׁוּבָה וּמְרָצָה לְפָנֶיךָ כְּאֵלּוֹ הַקְּרָבָנוּ לְפָנֶיךָ קָרְבַּן תוֹדָה כְּהִלְכָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ. וְיְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ רַחֲמָן שֶׁתִּשׁוּב וְתִרְחַם (עֲלֵינוּ וְעַל מִקְדָּשְׁךָ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים וְתִבְנֶהוּ מִהֲרָה וְתִגְדַּל כְּבוֹדוֹ):

מקורות וביאורים

- אמנם מדברי מהריק"ו ורדב"ז משמע שגם לדעת הרמב"ם נוהג דין זה, וכן מבואר בליקוטי הלכות בזבח תודה, ועי"ש שביאר שהרמב"ם לא העתיק פרט זה, כיון שהוא רק הידור מצוה ואינו שייך לעיקר מצות התנופה.
73. ברייתא מנחות סא: ורמב"ם שם ה"ו. [ומדברי הרמב"ם מבואר שהכהן מניח ידו ממש תחת יד הבעלים, וכן דעת רש"י כת"י מנחות צד., אמנם לדעת התוס' מנחות סא: ד"ה כהן משמע שהבעלים אוחזין האימורין והחזה ושוק בשתי ידיהם מן הצדדין והכהן מניח ידו תחתיהם באמצע].
74. משנה שם סא. ורמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות ה"ז.
- והנה בדברי הרמב"ם בפיה"מ מנחות פ"ה מ"ה מבואר שמוליך ומביא לארבע רוחות השמים, (וכ"ה בבעל הטורים ויקרא ז' ל'). אך התוס' במנחות סב. צידדו שא"צ להניף בשלמים ותודה אלא לשתי רוחות, וע"ע ברדב"ז שכתב ג"כ שא"צ להניף אלא לשתי רוחות, [אך הוסיף שמ"מ נוהגין בלולב להניף לארבע רוחות עי"ש הטעם], וכן נקט בשו"ת מהרלב"ח סוף סי' ע"ט (וציין אליו בספר הדרת קודש על הרמב"ם שם).
75. במשנה שם נאמר 'ותנופה היתה במזרח', ונקט הרמב"ם בהלכה ו' דהיינו דווקא במזרח המזבח. ומקורו בספרי פר' נשא פיסקא ל"ז.
- אכן דעת רש"י ותוס' שם שיכול להניף אפילו במזרח העזרה וכ"ש במערבה. [ובפסקי הרי"ד שם נראה שמ"מ מניף דווקא במזרח העזרה כיון שאין הבעלים רשאים להכנס במערב, וכ"ה בפ"י רבינו גרשום מנחות שם בפ"י השני, וכע"ז נתבאר בח"י הראב"ד על התו"כ פרשת צו פרק ט"ז ה"ג].
76. משנה מנחות צג: ורמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות ה"טו.
77. רמב"ם שם ה"א.
78. משנה זבחים נה. שהמורם מהתודה נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם. והם חזה ושוק וארבע חלות, כמו שביאר הרמב"ם שם בהלכה י"ב.
79. גמ' פסחים נט: ורמב"ם שם ה"א, שאין הכהנים זוכים בחזה ושוק עד לאחר הקטרת האימורין.
80. לשון הרמב"ם שם ה"ב.
- והנה המביא קרבן צריך להביא עמו מנחת נסכים כמבואר בפרשת שלח (במדבר טו). ויש להעיר מדוע לא הזכיר רבינו בסדר האמירה את הבאת הנסכים, וכפי שנתבאר במג"א סי' א' סק"ח (והובא במשנ"ב ס"ק י"ד), שבנוסף לאמירת פרשת עולה ושלמים יש לומר את פרשת הנסכים כיון שהם טעונים נסכים.
- וכתב הגר"מ שטינברג שליט"א, שיתכן שלצורך קיום "ונשלמה פרים שפתינו" בקרבן תודה א"צ לומר את פרשת הנסכים, כיון שבקרבן יחיד הנסכים אינם חלק מהקרבן, ומשא"כ באמירת הקרבנות בסדר התפילה היה ראוי לומר את פרשת הנסכים כשם שאומרים את כל שאר הקרבנות הקריבים במקדש, ולכך כתב המג"א שראוי לומר את פרשת הנסכים של העולה והשלמים, כדי שייחשב גם כהקרכת נסכים.

מצות מילה כהקרבת קרבנות

ידוע מדברי חז"ל, שמצות המילה נחשבת כהקרבת קרבנות, ומעלתה כמעלת הקטרת הקטורת, כפי שהובא להלן. וכן מצינו בראשונים ובספרי השו"ת, שהביאו טעם לכמה דינים ומנהגים במצות מילה, מפני שהיא דומה להקרבת קרבנות. ובס"ד נלקטו עשרות מקומות ממה שדנו בענין זה.

אמנם יש לדעת שמלבד זה יש להרבה דינים ומנהגים גם טעמים נוספים שאינם שייכים להקרבת קרבנות, וכן בעיקר מצות מילה נאמרו מעלות רבות מלבד מעלה זו שהיא כהקרבת קרבנות, וכאן לא הזכרו אלא דברי הקדמונים והאחרונים שכתבו טעמים וסברות הנוגעים למעלה זו, כדי להחשיב ולהדגיש מעלה נפלאה זו הקיימת במצות המילה.

המילה כקרבנות

- א. המילה היא יותר מהקרבת כל הקרבנות ובכללם הקטורת (שו"ת חת"ס ח"א סי' קנח)
- ב. בא וראה כמה היא חביבה מצות המילה לפני הקב"ה, שכל אחד ואחד מישראל המקריב בנו לימול בשחר, מעלה עליו כאילו מקריב אותו היום קרבן תמיד של שחר, ונראה לפניו דם מילה כזבחי שני כבשים תמידין הקריבין ע"ג המזבח אחד לבוקר ואחד לערב, ונעשה בנו תמים ככבש בן שנתו תמים. (כללי המילה לרבי יעקב הגוזר)
- ג. כשם שמצינו שקרבן כשור מיום השמיני ואין קרבן בלא שבת, אף מילה כשרה ביום השמיני ואין מילה בלא שבת. (ויקרא רבה אמור פרשה כז)
- ד. גדול כחה של המילה יותר מן הקרבן שהקרבן בממונו והמילה בגופו, וכיון שהמילה בראש כל הגוף, הרי זה נחשב כאילו עקד את עצמו. (רבינו בחיי בראשית פרק יז)
- ה. כיון שאדם מטיף טיפה אחת של דם היא חביבה לפני הקדוש ברוך הוא כקרבנות, לפיכך נגלה הקדוש ברוך הוא על אברהם כשם שנגלה בקרבנות. (מדרש תנחומא פרשת וירא)
- ו. המל את בנו כאילו הקריב כל הקרבנות שבעולם, לפיכך צריך להיות אותו היום בשמחה. (זוהר לך לך דף צו, ובמעם לועז פ' לך שם הוסיף שצריך להרחיק מלבו דאגה ועצבות ומחשבה כיום השבת)
- ז. אב המל בנו כאילו מקריב קרבן וזורק דמו על גבי המזבח. (שו"ת כתב סופר יו"ד סימן קכא)
- ח. כל מי שהוא מגיש את בנו למילה, כאלו כהן גדול מקריב מנחתו ונסכו על גבי המזבח. (ילקוט שמעוני סוף לך לך)
- ט. כשם שדם הקרבן מכפר, אף מילה מכפרת. (רבינו בחיי בראשית פרק יז)
- י. בשעה שמל אברהם ילידי ביתו העמיד גבעת ערלות וזרחה עליהם חמה והתליעו, ועלה ריחן לפני הקב"ה כקטורת הסמים וכעולה שהיא כליל לאישים. (בראשית רבה סוף לך לך פרשה מז)
- יא. ומה זה שבנה מזבח לשמי הריני נגלה עליו ומברכו, אברהם שמל עצמו לשמי על אחת כמה וכמה. ומה זה שלא הקטיר אלא קטורת לשמי יברך ה' חילו, זה שנימול לשמי על אחת כמה וכמה. (בראשית רבה ריש וירא פרשה מח)

עניני הסנדק

- יב. מעלת הסנדק גדולה מהמוהל כיון שרגליו דומות למזבח, כאילו מקטיר קטורת לשמים. (מהר"ל ריש הלכות מילה בשם רבינו פרץ, של"ה מסכת חולין פרק נר מצוה)
- יג. נוהגים שלא לכבד אדם אחד פעמיים במצות סנדקאות, כמו שנאמר לגבי קטורת שלא שנה בה אדם (מהר"ל ריש הלכות מילה בשם רבינו פרץ, הובא ברמ"א רס"ה י"א)

- יד.** כשם שהסנדק מתברך, כך המולך והמביא את התינוק בכלל הברכה, כמו שמצינו שהזוכה בהולכת המחנה לקטורת מתברך עם מקטיר הקטורת. (זכר דוד מאמר א' פרק עז)
- טו.** מנהג הקהלות שהרב אב"ד הוא הסנדק, כיון שהוא ככהן גדול שמקטיר קטורת ושונה (ש"ת חת"ס ח"א סי' קנ"ח)
- טז.** האב יכול להיות סנדק לכל בניו, כמו שמצינו בהקטרת הקטורת שהכה"ג מקטיר כל יום משבעת ימי הפרישה קודם יוה"כ, כיון שמוטל עליו להתרגל בעבודה, ואף כאן המצוה מוטלת על האב. (זכר דוד מאמר א' פרק עה)
- יז.** צריך לחזור אחר סנדק ירא ה' שהוא במקום המזבח, וכשם שצריך קדושה במזבח כמו שנאמר וטהרו וקדשו, כך הסנדק שאינו ירא את ה' לא יגש להקריב. (זכר דוד מאמר א' פרק עה)
- יח.** הסנדק קודם למוהל בקריאת התורה, כיון שהוא כמקטיר קטורת (מהר"ל ריש הלכות מילה בשם רבינו פרץ, הובא ברמ"א רס"ה י"א, וביאר בש"ת חת"ס שיש בו שתי מעלות שמסייע למצות המילה ועוד שרגליו דומות למזבח)

עניני המוהל

- יט.** המוהל ראוי לטבול שהוא במקום הכהן העובד עבודה. (של"ה מסכת חולין פרק גר מצוה)
- כ.** הסנדק יכול להיות מוהל ואין בזה משום מצוות חבילות חבילות, שהרי אינו עושה מעשה ורק רגליו דומות למזבח, וכמו שעל המזבח מניחים כמה מיני קרבנות, כן יכול לקיים עוד מצוות בזמן זה. (ש"ת מהר"ם שיק א"ח סי' ס"ד)
- כא.** מומר פסול למול, כשם שאינו מביא קרבן. (ביאור הגר"א י"ד רסד)
- כב.** המנהג שהמוהל יורד לפני התיבה, (רמ"א י"ד רסה, יא), כיון שהש"ץ הוא במקום כהן המקריב, ומאחר שהמוהל מקריב קרבן במה שמל התינוק, ראוי להקריב קרבן בתפילה. (מטה משה קודם סדר המילה וברכותיה)

יום המילה

- כג.** המגיש את בנו למילה כאילו מקריב מנחתו ונסכו על גבי המזבח, מכאן אמרו חייב אדם לעשות משתה ושמחה באותו היום שזכה למול את בנו. (ילקוט שמעוני סוף לך לך)
- כד.** יום המילה כיום הקרבת קרבן מדינא ולא מאסמכתא מעלמא. (ש"ת חת"ס ח"א סי' קנח)
- כה.** אבי הבן לא יעשה מלאכה ביום המילה, כמו ביום הבאת קרבן. (מאמר מרדכי א"ח סי' רסח, ש"ת נשמת כל חי לגר"ח פאלאגי י"ד סי' סב, ובמאמר מרדכי כתב שגם המוהל והסנדק לא יעשו מלאכה, ובנשמת כל חי תמה עליו וצ"ע)
- כו.** נהגו להצריך שינוי בגדים ותגלחת ביום המילה בכל ימות השנה, כי יום הקרבת קרבנו הוא. (ש"ת חת"ס ח"א סי' קנט)
- כז.** זמן המילה ביום השמיני, כשם שקרבן אינו כשר אלא מהיום השמיני שנאמר 'ומיום השמיני והלאה ירצה'. (של"ה מסכת חולין פרק גר מצוה עפ"י ויק"ר כז, י)
- כח.** נוהגין להיות נעורים בליל המילה לעסוק בתורה ובקדושה כדי לקדש התינוק, כשם שנאמר בקרבן 'לילה לקדושה יום להרצאה', שבליה מכינים אותו להקרבה. (שרביט הזהב החדש - ברית אבות קונטרס ליל שימורים אות יא)

סדר מצות המילה

- כט.** מצוה למול בבית הכנסת, כשם שמביאים את הקרבנות לבית המקדש. ויש מקומות שמביאים לבית הסנדק שהוא דוגמת המזבח שמביאים אליו את הקרבן. (זכר דוד מאמר א' פרק סא)
- ל.** העולה שחיתתה בצפון, לכך מלין בביהכ"ס בצפון. (תורת חיים סנהדרין פט; זכר דוד מאמר א' פרק סא)

- לא.** כשמביאים את התינוק למול, עומדים כל העם בפני המביא, שזהו חלק מהמצוה, כמו הבאת קרבן לפני המזבח, וכן נטילת התינוק מיד המוהל נחשבת מצוה כתרומת הדשן מעל גבי המזבח. (זכר דוד מאמר א' פרק סח)
- לב.** כשם שמרבים בכהנים המוליכים את דם קרבן פסח משום ברוב עם, כך במילה יהיו רבים עוסקים במצוה להוליך התינוק עד המוהל שהוא ככהן המקריב משום ברוב עם. (זכר דוד מאמר א' פרק עז)
- לג.** לקראת המילה מזמרים בשירות וזמירות כדי לשבח על מצות המילה, כשם שבשעת הקרבת הקרבן הלויים משוררים בשיר למען יקובל ברצון ולזמר המקטרגים. (זכר דוד מאמר א' פרק סט)
- לד.** מכבדים ליטול התינוק מהכסא וליתנו על ברכי הסנדק, ורמז לזה מה שאמרו במשנה ביומא מ' מעלה איברים מן הכבש למזבח'. (שרביט הזהב החדש - ברית אבות סי' ה')
- לה.** אבי הבן עומד אצל המוהל להודיע שהוא שלוחו (ש"ע י"ד רס"ה ט'), כשם שהמביא קרבן צריך לעמוד על קרבנו. (טור י"ד שם בשם בעל העיטור, תורת חיים סנהדרין פט'; מטה משה סדר המילה וברכותיה)
- לו.** מה קרבן מחשבה זרה פוסלת אותו, כך מחשבה זרה בברית פוסלת. (סוד ה' ושרביט הזהב לר"ד מלידא אות א')
- לז.** המוהל יהרהר בתשובה ויתוודה קודם המילה, כי קרבן בלא וידוי אינו כלום. (סוד ה' ושרביט הזהב לר"ד מלידא אות א')
- לח.** מנהג ישראל למלא כלי עפר ואדמה כעין מזבח ועליו כורתין הערלה וטומנין אותה בעפר ההוא כענין הקרבן שעל המזבח. (ר"ח ויטאל עץ הדעת טוב פר' יתרו, ויסוד הדברים בזהר לך דף צה.)
- לט.** המילה טעונה כוס כמו הקרבן שטעון נסכים. (שמן ששון ח"ב שער לג פ"ג אות ט')
- מ.** בשעת הברכה האב והמוהל צריכים לעמוד, (רמ"א י"ד רסה, א), כיון שהמוהל הרי הוא ככהן המקריב, וכהן צריך לעמוד בשעת העבודה. (תורת חיים סנהדרין פט:)
- מא.** נוהגין ליתן כוס יין של ברכה לסנדק, לפי שהעולה טעונה נסכים, וכיון שהסנדק דומה למזבח, נותנין הכוס של ברכה בגרונו של סנדק דהוי כמנסך יין על גבי המזבח. (תורת חיים סנהדרין פט'; והוסיף בזכר דוד מאמר א' פרק סא שלא יקום עד לאחר שישתה מהכוס)
- מב.** נוהגים להביא מחתה של אש ולברך על הבשמים, ע"ש המדרש שהקב"ה הריח את גבעת הערלות של אברהם אבינו כקטורת. (ארחות חיים הלכות מילה אות ט', שבלי הלקט הלכות מילה אות ד' בשם אחיו רבי בנימין. ובמשנ"ב תקנט, כז מבואר שהיום אין נוהגים בזה)
- מג.** יש נשים שנוהגות להניח גרגיר מלח על התינוק, ואולי הוא משום דהוי כקרבן שנאמר בו 'על כל קרבנך תקריב מלח'. (זכר דוד מאמר א' פרק סו)

סעודת המילה

- מד.** המגיש את בנו למילה כאילו מקריב מנחתו ונסכו על גבי המזבח, מכאן אמרו חייב אדם לעשות משתה ושמחה באותו היום שזכה למול את בנו. (ילקוט שמעוני סוף לך לך)
- מה.** כשם שאכילת הקרבן לכפרה, כך ישראל עושין סעודה ביום המילה. (רבינו בחיי בראשית פרק יז)
- מו.** כשם שאכילת הקרבן מכפרת, כך האכילה בסעודת ברית מילה מכפרת. (שרביט הזהב החדש - ברית אבות סי' יג אות ו')
- מז.** מכבדין הסנדק או המוהל בברכת הזימון, גם כשיש כהנים, כי גם הם נחשבים ככהנים, אם לא שיש שם תלמיד חכם. (שרביט הזהב החדש - ברית אבות סי' יג אות מא)
- מח.** מוסיפים הרחמן בברכת המזון, כיון שהוא עת רצון שנספך דמו כקרבן. (כללי המילה לרבי יעקב הגוזר)